

До разової спеціалізованої вченої ради
Національного університету
«Одеська юридична академія»

РЕЦЕНЗІЯ

**рецензента, кандидата юридичних наук, доцента
Грушко Мальвіни Валеріївни
на дисертацію Джеваги-Третьякової Світлани Юріївни на тему
«Міжнародно-правове регулювання протидії відмиванню грошей»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 293 «Міжнародне право»**

Актуальність. Дисертаційне дослідження Світлани Юріївни Джеваги-Третьякової на тему «Міжнародно-правове регулювання протидії відмиванню грошей» є надзвичайно актуальним з огляду на зростання загроз, пов'язаних із транснаціональною злочинністю, фінансуванням тероризму та зловживанням новітніми фінансовими технологіями. У сучасних умовах глобалізації та фінансової діджиталізації проблема відмивання коштів набула безпрецедентного масштабу, що робить наукове осмислення відповідних міжнародно-правових механізмів вкрай важливим.

Актуальність теми не викликає сумнівів і повністю підтверджується як сучасними практичними викликами, так і прогалинами в нормативному регулюванні. Суттєвою перевагою роботи є комплексний підхід до дослідження: авторка розглянула як нормативні, так і доктринальні основи явища відмивання грошей, детально охопивши як інструменти «жорсткого» міжнародного права (конвенції, директиви, договори), так і механізми «м'якого» права (рекомендації FATF, модельні норми тощо).

Значна аналітична цінність полягає у тому, що авторкою було проаналізовано такі ключові аспекти, як: еволюція терміну та самого поняття «відмивання грошей»; стадії цього процесу (приховання, переміщення, інтеграція); особливості криміналізації самовідмивання; юрисдикційні підходи до переслідування цього злочину; діяльність підрозділів фінансової розвідки та взаємна правова допомога між державами. Описано проблему подвійної кримінальності, піднято питання універсальної юрисдикції та обґрунтовано доцільність її розширення у контексті відмивання коштів. Особливо цінним є аналіз нормативної взаємодії України з ключовими міжнародними структурами, зокрема FATF, Європолом та ООН, а також огляд викликів, пов'язаних із використанням криптоактивів.

Авторка продемонструвала здатність до системного мислення, вміння поєднувати теоретичну розробку проблеми з аналізом конкретних міжнародно-правових механізмів та їх імплементації в національне законодавство України.

Виклад матеріалу логічно структурований, наукові висновки мають практичне значення, а низка положень характеризуються науковою новизною. Тема дисертації є обґрунтованою та актуальною як для розвитку науки міжнародного права, так і для формування ефективної державної політики України у сфері протидії фінансовій злочинності.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше в новітній українській юридичній науці було проведене комплексне дисертаційне дослідження теоретичних та практичних аспектів протидії відмиванню грошей у міжнародному праві. Це дозволило авторці сформулювати низку принципово нових наукових положень, висновків та пропозицій, зокрема, вперше: запропоновано авторську періодизацію розвитку міжнародно-правового регулювання боротьби з відмиванням грошей, що ґрунтується на предметній сфері правового регулювання, охопленій міжнародними договорами. Виділено чотири етапи розвитку: 1988-2000 рр. – формування основ регулювання; 2001-2003 рр. – фокус на боротьбі з фінансуванням тероризму; 2003-2018 рр. – акцент на боротьбі з корупцією; сучасний період – виклики, пов'язані з криптоактивами. Зазначено, що розвиток жорсткого права супроводжувався динамікою м'якого права; виявлено характер криміналізації злочину відмивання грошей у національному законодавстві крізь призму міжнародного права; визначено міжнародно-правові підстави криміналізації, проаналізовано її межі з урахуванням загальної теорії криміналізації; системно охарактеризовано особливості розподілу юрисдикції держав при переслідуванні за злочин відмивання грошей, включаючи обов'язкові та факультативні юрисдикційні моделі, а також порядок їх застосування.

Крім того, в дисертації було удосконалено положення щодо складу злочину відмивання грошей як транснаціонального, зокрема особливостей суб'єктивної сторони; обґрунтовано автономність самовідмивання як окремого злочину; конкретизовано характеристики глобального регулювання як превентивно-регулятивного режиму. Подальшого розвитку набули теоретичні положення щодо юридизації самого поняття «відмивання грошей», а також концептуальні засади співпраці України з міжнародними організаціями у відповідній сфері.

Узагальнюючи, слід підкреслити, що представлені в роботі положення мають значний науковий і практичний потенціал, зокрема в контексті євроінтеграційного курсу України.

Методологічну основу дисертації складає поєднання загальнонаукових і спеціальних методів, відібраних відповідно до мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. Зокрема, застосовано аналіз, синтез, історичний метод, герменевтику та метод кейс-стаді, що забезпечило цілісне бачення проблеми протидії відмиванню грошей. Історичний підхід дозволив простежити еволюцію правового регулювання, а структурно-функціональний – вибудувати категоріальний апарат. Метод діалектики дав змогу дослідити явища у розвитку, феноменологічний – визначити відмивання грошей як специфічний

об'єкт міжнародного права, а формально-логічний – охарактеризувати його як злочин. Емпіричну базу становили міжнародні договори, практика судів, документи міжнародних організацій та законодавство України.

Мета дисертаційного дослідження сформульована чітко й обґрунтовано, вона відображає прагнення до всебічного теоретико-правового аналізу міжнародно-правових засад протидії відмиванню грошей. Завдання є логічно структурованими, охоплюють ключові аспекти теми – від понятійно-правових основ і криміналізації до юрисдикції та міжнародної співпраці, з урахуванням сучасних викликів і українського контексту.

Структура дисертації гармонійно корелюється з поставленою метою, завданнями та предметом дослідження. Вона забезпечує послідовне, логічне розкриття теми та сприяє цілісному сприйняттю наукового матеріалу. Обсяг дослідження є оптимальним для розкриття складної та багатовимірної проблематики і відповідає вимогам до кваліфікаційних робіт такого рівня. Дослідження охоплює вступ, три основні розділи з дев'ятьма підрозділами, висновки, список використаних джерел (307 позицій) та додатки. Загальний обсяг роботи становить 194 сторінки, з яких 152 – основний текст.

Практичне значення дисертації є беззаперечним і підтверджується як змістом представлених положень, так і їх потенційною прикладною цінністю. Результати дослідження можуть бути ефективно використані у навчальному процесі, зокрема при викладанні курсів міжнародного права, міжнародного фінансового права тощо. Структурованість викладеного матеріалу, системність підходу та авторські висновки можуть слугувати основою для підготовки навчально-методичних матеріалів, практикумів та лекційних курсів.

Розроблені авторкою положення мають вагоме значення і для правозастосовної практики. Запропоновані у дисертації висновки щодо юрисдикції, подвійної кримінальності, самовідмивання та міждержавної взаємодії можуть бути враховані в роботі органів державної влади, особливо правоохоронних структур, судових органів, а також профільних підрозділів, відповідальних за міжнародне співробітництво й імплементацію міжнародних зобов'язань України.

Крім того, робота становить інтерес для наукової спільноти як фундамент для подальших досліджень у галузі міжнародно-правової боротьби з транснаціональною злочинністю. Запропоновані концепції, зокрема періодизація розвитку правового регулювання та розмежування видів юрисдикції, можуть бути поглиблені в рамках спеціалізованих наукових проєктів або міждисциплінарних досліджень.

Окремо варто підкреслити значення дисертації для нормотворчої діяльності. У висновках дослідження містяться пропозиції, які можуть бути враховані при розробці нових або оновленні чинних нормативно-правових актів, що регулюють сферу протидії відмиванню коштів, особливо з огляду на імплементацію міжнародних стандартів та зобов'язань у рамках євроінтеграційного процесу.

Результати дисертаційного дослідження пройшли належну **апробацію**. Основні положення були представлені на чотирьох міжнародних науково-практичних конференціях, що охоплювали актуальні напрями міжнародного права, прав людини, європейської інтеграції та транснаціональної безпеки. Це свідчить про належний рівень наукової комунікації авторки та її включення в академічний дискурс. Крім цього, основні положення, висновки та пропозиції викладені у 3 публікаціях у наукових періодичних виданнях, перелік яких затверджено МОН України.

У дисертації та наукових публікаціях здобувачки не виявлено *академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації тощо*.

У процесі ознайомлення з дисертаційним дослідженням виявлено низку положень, що мають **дискусійний характер**. Вони не знижують наукову цінність роботи, однак потребують додаткового уточнення або розвитку, зокрема в межах наукової дискусії з авторкою:

1. Ви приділяєте багато уваги обґрунтуванню того, що злочин самовідмивання грошей є окремим злочином від предикатного злочину, і що злочинець повинен нести відповідальність як за предикатний злочин, так і за злочин відмивання. Це важливо в плані визначення особливостей кримінальної відповідальності за правом України. У зв'язку з цим виникає питання, в який момент поведінка, що спрямована на приховання злочину перетворюється на самовідмивання? Чи є якісь конкретні ознаки?

2. У висновках Ви пишете, що для об'єктивної сторони відмивання грошей характерна відсутність зв'язку з предикатним злочином, і буквально у наступному реченні зазначаєте, що гроші, які піддаються відмиванню, породжуються предикатним злочином. Чи можна говорити про відсутність зв'язку, якщо злочин відмивання грошей породжується предикатним злочином і неможливий без нього?

3. У висновку 4 Ви пишете, що підстави криміналізації відмивання грошей державами коріняться в міжнародному праві, однак повинні відповідати вимогам національних законодавств. Як це розуміти? Як підстави, що походять з міжнародного права повинні відповідати вимогам національних законодавств, якщо самі ці законодавства формуються під впливом міжнародного права?

Зазначені зауваження мають характер конструктивної критики та спрямовані на поглиблення наукової дискусії. Вони не ставлять під сумнів цілісність і науковий рівень роботи, а навпаки – підтверджують складність і багатогранність теми дослідження.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам. Дисертаційне дослідження виконано відповідно до плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» в контексті теми «Правове та соціальне життя України у людиноцентристському вимірі в цифрову еру» на 2021-2025 рр. (державний реєстраційний номер 0122U000266)).

Дисертаційна робота Світлани Юріївни Джеваги-Третякової є вагомим внеском у розвиток науки міжнародного права. У межах дослідження авторка розглянула складний і багаторівневий феномен протидії відмиванню грошей у міжнародно-правовому контексті – як з позиції договірного регулювання, так і з урахуванням м'якого права, міжнародної судової практики, ролі міжурядових і національних інституцій. Робота вирізняється чіткою структурою, методологічною обґрунтованістю, глибоким аналітичним підходом до сучасних викликів, таких як криміналізація самовідмивання, юрисдикційні проблеми, або використання криптоактивів для легалізації злочинних доходів.

Дисертація Світлани Юріївни Джеваги-Третякової на тему «Міжнародно-правове регулювання протидії відмиванню грошей» відповідає спеціальності 293 «Міжнародне право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами), Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44 (зі змінами), а її авторка заслуговує присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 29 – «Міжнародні відносини» за спеціальністю 293 «Міжнародне право».

Рецензент:

**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного
та європейського права
Національного університету
«Одеська юридична академія»**

Мальвіна ГРУШКО